

Szabó T. Annamária Ulla

Interdiszciplináris identitáskonferencia Veszprémben

Bevezetés

A múltban gyökerező identitás jelene és jövője címmel négynapos interdiszciplináris konferenciát tartottak Veszprémben 2023. június 21–24. között, a Pannon Egyetem Modern Filológiai és Társadalomtudományi Karának szervezésében. A többnyelvű konferenciára közel 150 előadó érkezett a világ minden tájáról. A konferencia négy munkanyelve a magyar mellett az angol, a német és a francia voltak. Az absztraktkötet (1) és a programfüzet adatai szerint több kontinens 13 különböző országából érkeztek kutatók, 35 egyetem és 16 további tudományos intézmény képviseletében a veszprémi Hangvilla Multifunkcionális Közösségi Térbe. A konferencia a Veszprém–Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa program támogatásával valósult meg. A találkozó központi témája az identitás kérdése volt, ennek mai és régebbi formáit, megvalósulásait, átalakulását és változásait járták körül a számos különféle tudományterület képviseletében jelen lévő kutatók. Amint az a konferenciafelhívásban is olvasható volt: „Célunk, hogy közös gondolkodásra hívjunk Veszprémbe mint egyetemi városba és mint Európa Kulturális Fővárosába magyar, európai és tengerentúli kutatókat, akik különféle tudományterületek képviselőiként más-más módszerekkel, eszközökkel és megközelítésekkel vizsgálják az identitás fogalmát, típusait, viszonyrendszerét és azok változásait, mely változások a kortárs társadalmakkal szemben jelentkező meghatározó kihívások alapját képezik” (2).

1. kép

A konferencia megnyitója. (A képen balról jobbra: Navracsics Judít, a Pannon Egyetem Modern Filológiai és Társadalomtudományi Karának dékánja, a konferencia egyik főszervezője; Abonyi János, a Pannon Egyetem általános és tudományos rektorhelyettese; Markovits Aliz, a Veszprém–Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa Zrt. vezérigazgatója; Parapatics Andrea, a Pannon Egyetem Modern Filológiai és Társadalomtudományi Karának habilitált docense, a konferencia egyik főszervezője. A fényképet készítette: Annus Gábor)

A konferencia programja

A megnyitó napján négy plenáris előadást hallhattak a résztvevők különböző tudományterületek jeles képviselőitől a következő sorrendben: Pléh Csaba, Navracsics Tibor, Oláh Miklós és Helga Lenart-Cheng. Ezeket a külföldi vendégek magyar–angol szinkrontolmács segítségével követhették.

2. kép

Pléh Csaba pszichológus és alkalmazott nyelvész, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, a Közép-európai Egyetem professzora, plenáris előadás közben (A fényképet készítette: Annus Gábor)

A tématerületek bemutatkozása három párhuzamos szekcióban zajlott. A változatos előadásokat kínáló szekciók a következők voltak: Irodalom- és kultúratudomány, Nyelvtudomány, Nyelvi nevelés, A modern identitás genezise és fenntarthatósága, Fordítástudomány, Neveléstudomány és pszichológia, Tér és identitás, valamint Az identitáskutatás további szempontjai. Az alábbiakban a Nyelvtudományi szekció munkájának összegzése olvasható, kiemelve előadásokat a rendkívül gazdag és sokszínű programból.

A Nyelvtudományi szekció előadásai

A Nyelvtudományi szekció a csütörtöki konferencianapon két szekciónyitó előadással kezdte meg a közös munkát, amelyet Carmen Llamas a skót/angol identitásvizsgálatokról, Cserniczkó István pedig az ukrán nyelv identitáskonstruáló szerepéről tartott. A magyar nyelv regionális változataival foglalkozó tematikus egység vegyesebb képet mutatott, így az ebédszünet előtti és az azt követő részben is szerepeltek a területi nyelvváltozatokkal foglalkozó előadások az identitás témakörével összefüggésben. Vančo Ildikó Illés Dániellel közösen a szlovákiai magyar középiskolások körében végzett, a magyar regionális nyelvváltozatok használatához kapcsolódó attitűdvizsgálatát mutatta be, Kozmács Istvánnal pedig a szlovákiai magyar nyelvváltozatok identitásképző szerepét vizsgálta meg, szlovákiai magyar egyetemisták, főleg magyar nyelv és irodalom szakos tanárjelöltek körében. Sinkovics Balázs az ő-zés szerepének identitásformáló hatásáról mutatta be kutatócsoportjuk legújabb eredményeit, Szegeden és Hódmezővásárhelyen végzett vizsgálatok alapján. Megállapítása szerint főként Szegeden „[i]degenekkel szemben sokan kerülnek a használatát, mert a közvélekedés szerint

a nyelvjárási beszéd általában a kevésbé iskolázott, falusi beszélők jellemzője” (1), míg Vásárhelyen a lokális identitás kifejezőjeként tekintenek rá. Parapatics Andrea az *Új magyar nyelvjárási atlasz* projekt szociolingvisztikai kérdéssora alapján, a magyarországi kutatópontokra vonatkozó feldolgozásával adott széles körű tájékoztatást a nyelvjárásimentalitás-vizsgálat legfrissebb eredményeiről.

A szekció munkája többnyelvűség és identitás témakörében folytatódott, Navracsics Judit, a Pannon Egyetem Modern Filológiai és Társadalomtudományi (ma Humántudományi) Karának dékánja és Csrepka Máté előadásával. Vizsgálatukban 217 fő, első, másod-, illetve harmadgenerációs kétnyelvű beszélő vett részt. Összeségében megállapítható, hogy a harmadgenerációban bekövetkező nyelvváltás nem jár egyértelműen identitásváltással, a vizsgált adatközlők esetében az identitásnak nem kizárólagos hordozója a nyelv. Szabó T. Annamária Ulla szintén két- és többnyelvű családok körében vizsgálta az identitás és a nyelvi szocializációs stratégiák, a családi nyelvi menedzsment összefüggéseit, a nyelvválasztás, a kulturális javakhoz való hozzáférés, az identitásstruktúrák felépítése szempontjából. Kérdőíves felmérésében 128 család (471 fő) nyelvhasználati szokásait elemezte. Csillingh Erika többnyelvű családok nyelvi szocializációs mintáiról tartott előadását Aicha Rahal angol nyelvű prezentációja követte, az angol nyelv tunéziai helyzetének szociolingvisztikai vizsgálatáról. Ürmösné Simon Gabriella és Kovács Éva előadása pedig a magyarországi görög (beloianniszi) közösség identitásörző hagyományairól, nyelvmegtartó stratégiáiról szólt. Nádor Orsolya szemléletes példákkal mutatta be a kelet-közép-európai szláv dialektuskontinuum sajátosságait, Fenyvesi Anna pedig egy családtörténeti esettanulmányon keresztül vizsgálta az egyéni, személyes identitások összetett hálózatát, összefüggésrendszerét. Az identitáskérdések vizsgálatának névtani vonatkozásai kerültek napirendre a délután hátralévő részében: Bauko János a kétnyelvű névhasználat, a kisebbségi névmenedzselés és a készülő magyar–szlovák keresztnévszótárral kapcsolatban mutatott be szocioonomasztikai tanulságokat. Mind Reszegi Katalin, mind Pelczéder Katalin a helynevek alakulásának, változásának vizsgálatával az őket használó közösségek identitáskifejezésével való szoros összefüggést mutatta ki előadásában. A napot a balécai régészeti parkban tett kirándulás zárta, ahol egy római kori villagazdaság emlékeit tekintették meg az érdeklődők.

A pénteki konferencianapon szintén gazdag és változatos tematikájú nyelvtudományi előadásokra került sor. Az angol nyelvű napindító szekcióban Mariia Popova a politikai átalakulások velejárájaként a nyelvhez és identitáshoz való viszony átalakulását vizsgálta a posztszovjet országokban, az orosz nyelv pozíciójának megváltozását tanulmányozva. Czeglédi Sándor amerikai egyesült államokbeli magyarok nyelvi attitűdjét vizsgálta az angolhoz való viszonyuk, az államnyelvnek a spanyollal szembeni standardizációs, egységesítő törekvéseivel összefüggésben. Duray Zsuzsa és Várnai Zsuzsa előadása orosz és finn többségi nyelvű városi környezetbe települt, észak-uráli nyelvi kisebbségek nyelvi és kulturális identitásával kapcsolatos kutatásait mutatta be. Forintos Éva észak-amerikai és ausztráliai magyar diaszpórák közösségeinek Facebook-oldalán megjelenő nyelvikód-választást vizsgálva elemezte az angoldomináns közösségekben a magyar mint örökségi, illetve mint származásnyelvi identitásjelölő többletfunkcióját. Berta Anikó kutatásai a különböző nyelvekhez köthető, különböző beszélői hangválasztásról szólnak: idegen nyelvi megszólásaikban eltérő hangmagasságban, hanghordozással, más frekvenciákat mozgósítva nyilatkoznak meg a beszélők. Szabó Melinda az észt nemzeti identitást vizsgáló online kérdőíves kutatásának legújabb eredményeit ismertette: a nyelvet,

a nyelvhasználatot, a nyelvi környezetet feltérképező kérdésekre adott válaszokat elemezte. Fejes László előadása Lükő Gábor néprajzkutató nyelvészeti tárgyú munkásságát a gyökérmetafora mélyebb elemzésén keresztül szemléltette. Szentgyörgyi Rudolf a karthauzi szerzetesi identitás sajátosságait járta körül az Érdy-kódexből származó Szent Brúnó legendája kapcsán. Az előadás a lövöldi karthauzi monostor művelt szerzeteseinek identitáskomponenseit, valamint európai viszonylatban is jelentős könyvtárának, monostori életének a jellegzetességeit mutatta be.

3. kép

A konferencia közönsége (A fényképet készítette: Annus Gábor)

A délutáni szekcióban szintén változatos nyelvészeti kérdéseken keresztül kapcsolódtak az előadók a konferencia fő témájához. Doró Katalin a tudományos publikációk személyjelölését, a szubjektív nyelvhasználat megjelenési formáit, illetve ezek elkerülésének megvalósulását vizsgálta 2013 és 2022 között megjelent magyar cikkek korpuszán, összevetve 50 angol nyelvű összefoglaló objektivizmusra törekvő konstruálásával. Szekrényesné Rádi Éva Ágota előadása a kulturális identitásra irányuló kutatások marketingkommunikációban felhasználható eredményeit vette számba. Szabó Lilla Petronella a KELET és NYUGAT fogalmi metaforák konceptualizációját vizsgálta két hírportál cikkeiben. Iványi Zsuzsanna előadása holokausztáldozatok hozzátartozóinak megemlékező beszédét tanulmányozva azt mutatta be, miként jön létre a kollektív identitás az önpozicionálás által. Mágocsi Nyina és Varga Éva Katalin a pénz fogalmának megjelenését, a pénzhez való viszonyulás hasonlóságait és különbségeit, valamint ezek identitással való összefüggését vizsgálták az orosz és a magyar nyelvi világképben. Nemzetjelölő szavak előfordulásáról, használati köréről szőtt erdélyi és magyarországi hírportálokat elemezve egy többszerzős előadás, amelyet ugyancsak Varga Éva Katalin

tartott meg a szerzőtársak nevében, bemutatva a 2019 és 2021 között létrehozott internetes szövegkorpuszokat.

Karmacsi Zoltán előadása (szerzőtársa Sass Enikő) a nyelvi tájkép identitásjelölőin keresztül Kárpátalja turizmusának, a 2010-es évekre jellemző főbb irányváltását, jellegzetességeit, célközönségének az átalakulását elemezte. Hortobágyi Ildikó Nagy Leventével közös esettanulmánya a mesterséges intelligencia nyelviidentitás-alakító szerepét vizsgálva rámutatott arra, hogy az egyéni sajátos, személyes nyelvhasználattal szemben a mesterséges intelligencia mesterségesen létrehozott identitásával uniformizálja a szöveget, ezáltal egységes nyelvi produktumot hozva létre, amelyből hiányzik a személyes hang. Margit Ergert a SYSPELL, angol–német helyesírás-tanulást támogató program oktatási környezetben való felhasználhatóságát mutatta be (szerzőtársa Greg Brooks), amely mind a nyelvtanulók, mind az oktatók munkáját segítheti.

A sokszínű tématerületet felölelő napot a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola által összeállított *Látható kétnyelvűség* című kiállításának a megnyitója zárta, amely felért egy digitális kárpátaljai barangolással. Az aktuális politikai helyzet miatt ugyanis a kiállítás csupán virtuálisan jutott el Veszprémbe, megnyitóját viszont személyesen tartotta a főiskola oktatója, Karmacsi Zoltán. Az így közvetített kiállítás Kárpátalja nyelvi tájképének a jellegzetességeit tárta elénk, bepillantást engedve egy soknyelvű terület gazdag kultúrájába, turisztikai sajátosságaiba és nehéz mindennapjaiba is.

A konferencia zárónapja

A zárónapon már nem volt önálló Nyelvtudományi szekció, hiszen a nyelvi vonatkozású témakörök mindegyike olyan mértékben interdiszciplináris és szerteágazó tematikájú volt, hogy *Az identitáskutatás további szempontjai* című szekcióba került. Menyhárt Krisztina a magyarországi bolgár közösségek nyelvi tájképéről szólt, míg Nilay Nur Taşdemir a német–török rapzenében előforduló kódváltás típusairól és funkcióiról.

Gyáni Gábor plenáris előadása után került sor a konferencia hivatalos zárására is, majd a tapolcai kulturális kirándulásra, ahol kötetlenebb körülmények között folytathatták a résztvevők az eszmecsere a különféle tudományterületeken tevékenykedő kollégákkal és hallgatókkal.

4. kép

A konferencia résztvevői a tapolcai kiránduláson (A fényképet készítette: Parapatics Andrea)

Irodalom

- (1) A konferencia absztraktkötete. <https://htk.uni-pannon.hu/dokumentumok-kezelese/304-absztraktkotet-pdf/file> (2023. november 5.)
- (2) A konferencia honlapja. <https://new-mftk.uni-pannon.hu/identitas-konferencia-2023> (2023. november 5.)

Szabó T., Annamária Ulla: An international interdisciplinary conference on identity in Veszprém

Az írás szerzőjéről

Szabó T. Annamária Ulla

adjunktus

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszék

szabotannamaria[kukac]btk.elte.hu

ORCID: 0000-0002-4343-4920